

Куліков Г. Т.,

д-р екон. наук,

головний науковий співробітник

проблемної науково-дослідної лабораторії

соціальних досліджень ринку праці

Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

У ХХІ столітті глобального характеру набуває міграційна активність. Масштабність міграції трудових ресурсів є найважливішою соціально-економічною і політичною проблемою сучасності. Масова міграція з країни вже сьогодні досягла надкритичних масштабів, про що свідчить той факт, що бізнес масово стикається з кадровою проблемою. Нині, за оцінками міжнародних організацій, майже 10 млн. наших громадян постійно перебувають на заробітках за кордоном і кількість бажаючих виїхати щороку зростає.

Проведений нами аналіз показує, що визначальним фактором трудової міграції з України є оплата праці, різниця в рівні заробітної плати між країнами.

Якщо в Україні середня зарплата у 2018 році становить € 274, то в Росії – € 474, а в ЄС у 2018 році вона перевищила € 1500. Зокрема, в Польщі вона складає € 748, Чехії – € 870, Італії – € 1758, Німеччині – € 2270, Швейцарії – € 4421.

Про надмірно низький рівень оплати праці в Україні свідчить і те, що кожна четверта вакансія в Україні містить пропозицію мінімальної зарплати, а середня зарплата по усіх вакансіях у 2018 році складає 4300 грн. в місяць. Тільки 3% вакансій в системі Служби зайнятості пропонують зарплату більше 10 000 грн [1]. Зрозуміло, що зарплати на рівні мінімальної непривабливі для безробітних.

За останні роки спостерігається тенденція зниження середньомісячної заробітної плати в доларовому вираженні. Так, в 2013 році вона складала 408

американських доларів, в 2017-му – 261 долар, а в січні – вересні 2018 року – 310 доларів.

Показники заробітної плати залишаються занадто низькими, про що свідчать середні почасові витрати на робочу силу в європейських країнах і в Україні. Так, наприклад, у 2017 році в 28 країнах ЄС ці витрати вище у 16 разів, в 19 країнах ЄС – в 18 разів. Найнижчі середні почасові витрати в Болгарії майже в три рази перевищують українські, найвищі в Норвегії – більш ніж в 30 разів. Такі низькі зарплати в Україні негативно впливають на розвиток ринку праці, зумовлюють його тінізацію, посилюючи мотивацію до трудової міграції з країни.

Визначальною, головною причиною низької заробітної плати є неефективні екстрактивні політичні та економічні інститути. Інститути української економіки є несформованими до рівня вимог суспільства і мають ознаки екстрактивних замість необхідних інклюзивних.

В Україні сформувався «політично орієнтований» капіталізм, коли експлуатація одних груп іншими відбувається в тому числі й за допомогою держави, а також супроводжується масовою бідністю та непомірним розходженням у доходах і способі життя. Це з одного боку. З іншого – не вдалося досягти успіху, оскільки відбулося формування *екстрактивних інститутів* як основи взаємодії держави і бізнесу, які модифікувались і зміцніли. Внаслідок цього відбуваються розвиток інститутів і механізмів екстракції, які забезпечують вилучення доходів і благ в одних на користь інших, ускладнення або блокування доступу до економічних ресурсів і реалізації можливостей та ініціатив [2, с. 4].

Щоб модель розвитку економіки і всього суспільства якісно змінилася на позитивну, **необхідно вийти з хибного кола й змінити екстрактивні політичні інститути на інклюзивні.**

На думку деяких експертів, на початковому етапі еквівалент у 500 дол. на місяць якщо й не припинив би повністю економічної міграції, то бодай зменшив її мінімум у 10 разів [3].

Слід зазначити, що можливості для істотного підвищення зарплат в Україні відсутні хоч би тому, що розмір ВВП доки дуже малий і складає всього біля 4 %

від ВВП США. При середніх темпах зростання ВВП на 3 – 4% в рік, продуктивності праці – на 7 – 8% в рік, середньої заробітної плати – на 6 – 8% досягти рівня гідної заробітної плати, адекватної розширеному відтворенню робочої сили, можна через 30 – 35 років. За розрахунками автора, при темпах зростання реальних зарплат на 7% в рік досягти зарплату в 2 тис. доларів США можливо в 2050 році. Тобто для того, щоб наблизити зарплату до гідної, потрібні втричі вищі темпи – 10 – 12 % на рік.

Роботодавцям варто підвищувати не лише зарплати, але й передивитися політику соціальних пакетів для своїх працівників, а також умови праці. Політика дешевої робочої сили як спосіб експлуатації працівників і джерело збагачення олігархічних кланів має відійти в минуле. Вихід – в створенні нових робочих місць з кваліфікованою працею, тобто таких, на яких забезпечується висока продуктивність праці, що дозволить платити високу заробітну плату.

Слід оцінювати ситуацію реально: змагатися зарплатами з європейськими компаніями наш бізнес все одно не зможе. Тому понизити темпи трудової міграції в осяжному майбутньому навряд чи вдасться. Вимивання трудових ресурсів з України продовжиться, і це реальна загроза економіці країни. Міграцію може зупинити тільки економічний розвиток країни.

Доцільно включити показник гідної оплати праці в число імперативних вимог соціально-економічної політики та першочергових практичних дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування та структур громадянського суспільства всіх рівнів.

Література

- 1.Зануда А. Как влияет на экономику Украины трудовая миграция. – [Електронний ресурс] – Режим доступа: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-43545876>
2. Геєць В. М. Економічну практику – на наукове підґрунтя // Економіка України. – 2018. – № 10. – С. 3 – 9.
3. Башта В., Следзь С. Так жити не можна // Дзеркало тижня. – 2018. – № 39, 20 жовтня. – С. 10.